

Kaznovalna politika sodišč v Sloveniji od 1950 do 1989*

Franci Brinc**

Sojenje je zadnje dejanje sodišča, s katerim se uresničuje kaznovalna politika družbe. Strogost kazni je odraz pravnih okoliščin kaznivega dejanja in osebnih (moralnih) stališč sodnika. Za spreminjanje kaznovalne politike sodišč ni dovolj menjati zakone, pomembno je spremeniti mišljenje sodnikov. Kaznovalna politika se kaže v številu obsojenih storilcev kaznivih dejanj in v strogoosti izrečenih sankcij.

V Jugoslaviji in Sloveniji je bilo leta 1955 največ obsojenih na 100 000 prebivalcev (819 oz. 1111) in najmanj leta 1979 (450 oz. 532). Leta 1989 je bilo v Jugoslaviji obsojenih 489 oseb na 100 000 prebivalcev, v Sloveniji pa 695 ali 206 več. V Sloveniji je bilo v obdobju 1950—89 obsojenih več oseb kot v Jugoslaviji. V obdobju od 1975—87 so sodišča v Sloveniji pogojno odložila večji delež zapornih kazni kot druga sodišča v Jugoslaviji, kar kaže na milejšo kaznovalno politiko.

Kaznovalna politika sodišč v Sloveniji je sodobna, ker se izogiba uporabi kratkih zapornih kazni in namesto teh uporablja nadomestila (denarna kazen, sodni opomin, pogojna obsodba). Tudi majhna uporaba dolgih kazni uvršča Slovenijo med sodobnejša pravosodja v zahodni Evropi. Iz primerjave koeficienta obsojenih oseb je videti slovenska kriminalna politika strožja kot jugoslovanska, pri tem pa teži Slovenija k bolj blagemu kaznovanju (manjši delež zapornih kazni, večji delež pogojnih obsodb).

Ključne besede: sojenje, kriminalna politika, kaznovalna politika, kazenske sankcije, statistika.

UDK 343.15(497.12).

1. Kaznovanje in sojenje

Sojenje je zadnje dejanje sodišča, s katerim se izraža družbena nevarnost storjenih kaznivih dejanj, ko sodišče uresničuje kaznovalno politiko, ki jo predpisuje kazenski zakon. Kazen je vedno določeno nasilje nad storilcem kaznivega dejanja, vendar to nasilje natančno določa zakon, tako da so varovane pravice in svoboščine človeka, saj je kazen vezana na načelo zakonitosti, pravičnosti in individualizacije pri odmeri kazni.¹ Zakon določa kazenske sankcije in pravila za njihovo uporabo. To omogoča sodiščem, da izberejo sankcijo, s katero bo najbolje dosežen namen kaznovanja. Čeprav zakon omogoča individualizacijo pri uporabi kazenskih sankcij, sodišča pogosto ne izkoristijo vseh možnosti.² Tudi Bavcon poudarja, »da čeprav je kazenski zakon ozek, je vseeno širši kot pa je sodna praksa«.³ Sodišča si sama zožujejo prostor za individualizacijo, ker kazni izrekajo na spodnjem minimumu ali pa okrog minimuma za posamezno kaznivo dejanje.

* Prispevek je prirejen po raziskovalni nalogi Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani z naslovom: »Javno mnenje in represija«, ki jo je leta 1990 vodila prof. dr. Katja Vodopivec in pri kateri je sodeloval pisec tega prispevka.

** Franci Brinc, doktor pravnih znanosti, višji znanstveni sodelavec, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Trg osvoboditve 11, 61000 Ljubljana.

¹ Proevski, Sistem krivičnih sankcij ..., s. 38.

² Grivcov, Primena mera bezbednosti u praksi sudova ..., s. 104, cit. po Vuković, Sastav i učestalost izrečenih ..., s. 160.

³ Bavcon, Nekoliko primedbi u vezi sa primenom krivičnih ..., s. 220, cit. po Vuković, Sastav i učestalost izrečenih ..., s. 160.

V teoriji poudarjajo, da so dobre kazenske sodbe pogoj za dobro kriminalno politiko. Pri tem ni pomembna samo pravna tehnika izdelave sodbe, ki se je sodnik nauči s pravosodno prakso, pomembnejša je vsebina sodbe, saj mora sodnik vzpostaviti odnos s kazenskim zakonom in z javnim mnenjem. Moralni vpliv kazni se najboljše uresniči s pravično kaznijo. Ko sodnik upošteva javno mnenje, opravlja vzgojno funkcijo kazenskega prava, ki sili ljudi, da se ravna po zakonskih normah. Zato je razkorak med javnim mnenjem in kazenskim zakonom oz. sodbami sodišč nevaren.

Če je teža dejanja pglavitni element za določanje kazni, je temeljno vprašanje, kako določiti težo dejanja, saj daje zakon le nejasen odgovor na to vprašanje, ko dopušča sodniku izbiro med zakonskim minimumom in maksimumom kazni, ob upoštevanju olajševalnih in obteževalnih okoliščin. Poleg zakonske norme mora imeti sodnik še svojo lastno (moralno) lestvico vrednot, da lahko določi primerno strogo kazen. Posledica možnosti izbire kazni je, da so kazni za podobna dejanja različne in odvisne od (moralnih) stališč sodnika. Zato vsebuje sodna odmera kazni vedno pravne okoliščine in osebna stališča sodnika. Sodnik izbira sankcijo glede na cilj, ki ga želi s kaznijo doseči. S tem, ko daje zakon sodiščem široka pooblastila pri izbiri sankcije, se večja težavnost sojenja in odgovornost za odločitve sodnikov. Izkušnje kažejo, da za doseganje namenov kriminalne in kaznovalne politike ni dovolj menjati zakone, potrebno je spreminjati miselnost sodnikov. Za ugotavljanje in spreminjanje kaznovalne politike sodišč je potrebno občasno preverjati (evalvacija) prakso sojenja. Pri tem je glavna težava, da niso dovolj

natančno opredeljeni nameni kaznovanja (rehabilitacija, zastraševanje, onesposobitev, kaznovanje). Vprašanje je, koliko sojenje in kaznovanje vplivata na preprečevanje kriminalitete? Zdi se, da kaznovalni namen nima nobene povezave s preventivo, temveč le z moralo storilca in ostalih ljudi. Tudi onesposobitev storilcev nevarnih kaznivih dejanj malo vpliva na zmanjšanje kriminalitete, koliko jo zmanjša rehabilitacija obsojencev pa ne vemo.⁴ Temeljno načelo kaznovanja je, da mora biti strogost kazni v razmerju s težo kaznivega dejanja. Zato je kaznovalna usmeritev popolnoma neodvisna od rehabilitacije, onesposobitve in zastraševanja. Bistvo kaznovanja je sramota, zato strogost kazni izraža količino sramote, ki jo zasluži storilec za dejanje, čim daljša je kazen, večja je sramota.⁵

V teoriji izbirne onesposobitve nevarnih prestopnikov (»Selective Incapacitation«) je temeljni problem, kako izbrati storilce, za katere je nevarno, da bodo ponovili kaznivo dejanje, in od česa je odvisno tveganje povratništva. Osnovni namen določanja stopnje nevarnosti je doseči, da bi zaporno kazen uporabljali samo za storilce z visokim tveganjem za povratništvo, za ostale pa naj bi uporabljali izvenzavodske sankcije. Današnje povečano zanimanje za onesposobitev nevarnih prestopnikov je posledica razočaranja nad majhnimi rehabilitacijskimi uspehi zapiranja. Izhodišče je domneva: če bi znali ugotoviti, kateri so nevarni prestopniki za ponovitev kaznivega dejanja in bi jih za določen čas zaprli, bi zmanjšali kriminaliteto, vendar samo tisto, ki bi jo storili povratniki. Za sodnika je najpomembnejše vprašanje, katere značilnosti storilca napovedujejo bodočo kriminaliteto. Toda, tudi če bi sodnik znal predvideti storilca za ponovitev kaznivega dejanja, ga ne bi mogel obsoditi za bodoča kazniva dejanja, saj ni zanesljivo ali jih bo resnično storil.⁶

Kaznovalna in penitenciarna politika ni odvisna samo od vrste in teže kriminalitete, temveč je posledica kulturnih, socialnih in političnih razmer, ki vplivajo na delovanje policije, tožilstev, sodnikov in kazenskih zavodov (pogojni odpust). Vsi si morajo prizadevati za izognitev zaporu, to pa se doseže z opuščanjem zaupanja

v zastraševalni učinek zaporne kazni.⁷ V sodobni kriminalni politiki priporočajo naj bo zaporna kazen zadnja sankcija, ne pa standardna praksa sodišč.⁸

Ob uporabi zaporne kazni je odločilno vprašanje, ali je količina kriminalitete kaj odvisna od količine zaprtih storilcev. Za število zaprtih obsojencev je odločilno razmerje med sprejetimi in odpuščenimi obsojenci v določenem času. Na odpuste iz zavoda najbolj vpliva dolžina izrečene kazni: kdor ima krajšo kazen bo prej odpuščen, tisti z daljšo kaznijo pa kasneje. Število odpuščenih obsojencev je sorazmerno s povprečno dolžino izrečene kazni. Število zapornikov v zavodih ni zato v nobeni povezavi s količino kriminalitete.⁹ Za sodnika je temeljno vprašanje, kaj pridobimo z daljšo zaporno kaznijo, dokler ne vemo, kakšna je onesposobitvena vloga dolgih zapornih kazni in, ali daljše kazni bolj rehabilitirajo kot kratke. Tudi ne vemo, kakšen je učinek generalne prevencije in kako meriti zastraševalni učinek dolgih kazni.¹⁰ Strokovnjaki opozarjajo, da je v kriminalni in kaznovalni politiki nevarno pripisovati dolgim kaznim večji učinek kot ga dejansko lahko imajo. Poleg tega je merjenje in raziskovanje zastraševalnega in onesposobitvenega učinka kazni problematično, saj je manjša stopnja kriminalitete lahko posledica generalnega zastraševanja, učinka rehabilitacije ali onesposobitvenega učinka zaporne kazni.

Najbolj sporna v kaznovanju je vloga zastraševanja. Splošno prevladuje mnenje, da bolj zanesljiva kazen bolj preprečuje kriminaliteto. Zanesljivost kazni pomeni razmerje med številom aretacij ali obsodb in številom resnične kriminalitete. Ob tem opozarjajo, da veliko kriminalitete zmanjša verjetnost prijetja in obsodbe, ker je pravosodni sistem preobremenjen. Sicer pa ni mogoče ugotoviti povezave med količino kriminalitete in zanesljivostjo aretacije. Ni znano, kakšna količina strahu pred kaznijo zmanjša

⁷ Johnson, Heijder, *The Dutch Deemphasize...*, s. 7.

⁸ Extracts from the Report of the Sixth United..., s. 17. Lampe, *Assessing...*, s. 26.

⁹ Greenberg, *Oscillatory Punishment...*, s. 648.

¹⁰ Raziskave zastraševalnega učinka dolgih kazni je ugotovila elastičnost spremembe — 0,2, kar pomeni, da se je ob porastu povprečne dolžine kazni za 10 % zmanjšala kriminaliteta na merjenem področju za 2 %. Razen ubojev imajo nasilna kazniva dejanja večjo (negativno) elastičnost kot nenasilna kazniva dejanja. Kljub temu še ni mogoče trditi, kakšna je povezava med dolžino kazni in zastraševanjem drugih, da ne delajo kaznivih dejanj. Lewis, *The General Deterrent...*, s. 47.

⁴ Von Hirsch, *Comensurability and Crime Prevention...*, s. 210.

⁵ Glasser, *Six principles...*, s. 27.

⁶ Blackmore, Welsh, *Selective Incapacitation...*, s. 516.

želje po kriminaliteti. Raziskave kažejo visoko negativno korelacijo med zanesljivostjo kazni in stopnjo kriminalitete in zelo nizko korelacijo med strogostjo kazni in kriminaliteto. Pomankljivost izračunov je, da upoštevajo samo verjetnost zaporne kazni, torej se meri učinek zastraševanja le pri težjih kaznivih dejanjih, kjer je zaporna kazen običajna. Štejejo, da zastrašuje samo zaporna kazen, ali pa vsaj najbolj. Pri vseh merjenjih je treba upoštevati dolžino kazni ob odpustu zapornika s prestajanja kazni (pogojni odpust in drugi načini predčasnega odpusta s prestajanja kazni).¹¹ Če se poveča objektivna verjetnost kazni, ima lahko ta za posledico zmanjšanje kriminalitete samo, če so vsi potencialni delinkventi o tem obveščeni. Če naj deluje splošno zastraševanje, je nujno, da vsi ljudje enako poznajo možne sankcije za posamezno kaznivo dejanje, vedo, kako stroge so kazni in koliko tvegajo, da bodo prijeti in obsojeni. Raziskave kažejo, da javnost zelo malo ve o delovanju pravosodja, o tveganju oziroma zanesljivosti prijetja pa sploh nič, ker te podatke ne objavljajo in jih nihče ne izračunava. Povprečni državljani so slabo obveščeni o pravosodnem in kazenskem sistemu, nimajo vpogleda v kaznovalno politiko in ne vedo kdaj in za koliko se je povečala možnost biti prijet in kaznovan. Kriminologi dvomijo v zastraševalni učinek kaznovanja, ker ga ni mogoče dokazati, pa tudi ni znano, koga naj kazen zastrašuje. Čeprav je toliko vprašanj o zastraševanju, je zastraševanje temeljni kamen vsakega kaznovalnega sistema.¹²

Na generalno prevencijo se vežejo številni etični problemi. Osnovno etično vprašanje je, koliko kazni odmerjamo zaradi zastraševanja drugih ljudi. Vplivanje na druge preko kaznovanja storilca ni etično, saj pomeni žrtvovati človeka zaradi drugih. Zlasti je etično vprašljivo, če se izjemno dolge kazni uporabljajo zaradi zastraševanja drugih. Taka kazen reš lahko doseže zastraševalni namen, toda porušena in kršena so etična načela o enakosti pred sodiščem in o določenosti kazni.¹³ Kazenska represija je še vedno glavno sredstvo v boju proti kriminaliteti in ra-

čuna na zastraševanje, utrjevanje morale in odgovornosti. Ko se kriminaliteta poveča, iščemo rešitev samo v strožjem kaznovanju. Čeprav je učinek kaznovanja zelo omejen, se nobena država ni odrekla kaznovanju storilcev kaznivih dejanj. Od represije ni mogoče pričakovati trajnega uspeha v preprečevanju kriminalitete, ne sme se pa tudi podcenjevati te oblike boja s kriminaliteto, če se kaznovanje uporablja smotrno in zakonito.¹⁴

Pojem kriminalna politika označuje teorijo in prakso boja proti kriminaliteti. Kriminalna politika išče odgovore na vprašanje, kako in s katerimi sredstvi naj se družba bojuje zoper kriminaliteto. Glede na to, ali kriminalna politika uporablja zastraševalne in zatiralne ukrepe ali pa izbira v večji meri preprečevalne ukrepe za boj proti kriminaliteti, se oblikuje tudi kaznovalna politika sodišč kot bolj ali manj represivna, oziroma strožja ali milejša.

V praktičnem boju zoper kriminaliteto obsega kriminalna politika politiko kazenskega pregona in kaznovalno politiko, kar se odraža v številu obsojenih storilcev kaznivih dejanj in v strogosti izrečenih kazni. Kriminalnopolitična usmeritev odraža odnos države do zatiranja kriminalitete in vpliva na strogost kazenske zakonodaje ter njeno uveljavljanje v pravosodni praksi. Strogost izrečenih kazenskih sankcij je eno od meril za ocenjevanje družbene kriminalne politike.

V okviru kriminalne politike je kaznovalna politika sodišč odvisna od usmeritve sodišč pri sojenju storilcev kaznivih dejanj. Kaznovalno politiko je težko oblikovati vnaprej in jo napovedovati zaradi nepredvidljivosti teže kaznivih dejanj, možno pa jo je naknadno ugotavljati na podlagi izrečenih kazenskih sankcij. Pri tem je lahko merilo za ocenjevanje kaznovalne politike število obsojenih storilcev kaznivih dejanj in strogost izrečenih sankcij, ki se odraža v vrsti (pogojna obsodba, zaporna kazen) in strogosti sankcij (kratke kazni, dolge kazni).

Kaznovalna politika sodišč odraža gibanje in družbeno nevarnost kriminalitete v državi. Sod-

¹¹ Bailey et al., *Crime and Deterrence: A correlation...*, s. 131.

¹² Cusson, *Les mécanismes...*, s. 14.

¹³ Andenaes, *Punishment and the Problem...*, s. 318. Kadar se govori o strožjem kaznovanju, se lahko misli samo na težja kazniva dejanja, saj za lažja ni mogoče povečati kazni, ki bi bolj zastraševala. Sedanji poskusi v mnogih državah s strogimi kaznimi za prodajo mamil niso dali uspeha in so po-

kazali propad ekonomske teorije, da bodo stroge kazni zmanjšale kriminaliteto. Tveganje za kazen samo poveča ceno mamil, povečajo se dobički zaradi večje grožnje s kaznijo. Poklicni kriminalci ne računajo s strogostjo kazni, ker izvršujejo kazniva dejanja ne glede na posledice. Fattah, *A Critique of...*, s. 89.

¹⁴ Lazarević, *Jugoslovenska kriminalna politika...*, s. 35.

no kaznovalno politiko ugotavljajo na podlagi izrečenih kazenskih sankcij, ki so pokazatelj dogajanja na sodiščih. Razumna in strokovno vodena kaznovalna politika sodišč nujno odraža družbeno nevarnost kriminalitete in težo kaznivih dejanj. Zato ugotovljeno kaznovalno politiko sodišč lahko ocenjujemo kot (pre)blago ali (pre)strogo, glede na zamišljeno (idealno) kaznovalno politiko.

Za ocenjevanje kaznovalne politike sodišč so najbolj uporabni podatki o izrečenih zapornih kaznih, manj pomembni pa so podatki o drugih kaznovalnih ukrepih. Pri ocenjevanju usmeritve sodišč pri izrekanju kazenskih sankcij običajno uporabljajo število obsojenih oseb na 100 000 prebivalcev¹⁵ in število obsojencev, ki prestajajo kazen zapora v kazenskih zavodih (to število je odvisno od števila obsojenih na zaporno kazen, od dolžine izrečenih zapornih kazni in uporabe pogojnega odpusta).

2. Splošne značilnosti kaznovalne politike v Sloveniji

Iz **tabele 1** izhaja, da je kaznovalna politika v SFRJ v obdobju od leta 1950—1989 doživela več različnih obdobj. Največ obsojenih oseb na 100 000 prebivalcev je bilo v obdobju od leta 1952—59 (leta 1951 je pričel veljati nov kazenski zakon FLRJ), več kot leta 1950 jih je bilo še v obdobju od 1960—66 in šele po letu 1966 je manj obsojenih kot leta 1950.¹⁶ Izrazit padec v številu obsojenih oseb je opazen v letih 1978—79, ko je pričela 1. 7. 1977 veljati nova zvezna ter republiška in pokrajinska kazenska zakonodaja. V obdobju od leta 1980—89 pa ostaja število obsojenih na podobni ravni, vendar pod tisto iz leta 1950.

¹⁵ Število vseh prebivalcev v državi uporabljajo tudi države Evropske skupnosti v prikazovanju deleža zaprtih oseb v posamezni državi na 100 000 prebivalcev. Tournier, s. 18.

¹⁶ 1. 7. 1966 je bil na Brionih IV. plenum CK ZKJ, ki je obsodil »hude deformacije v delu državne varnosti« in razpravljal o potrebnih reformah te službe in v pravosodju sploh. Hude deformacije v delu državne varnosti. Delo, 2. 7. 1966, s. 1.

Aprila 1973 je Tito v govoru v Tovarni »Ivo Lola Ribar« v Železniku dejal: »Kaznovanje kriminala je bilo v preteklosti absurdno milo. Zato smo mi včeraj sklenili, da je treba zaostri kazenski pregon in kazensko zakonodajo in to zelo močno. Če bi krivec bil obsojen na 10, 15 ali 20 let — so države, kjer se storilec gospodarskega kriminala obsodi na smrt — tedaj takšnih dejanj ne bi izvrševal.« Kriminal mora odmah pred sud. Revija »92«, Beograd 2/1973/31, 3. 4. 1973, s. 9.

Iz **tabele 2** je mogoče sklepati na večkratno spreminjanje kaznovalne politike v Sloveniji, saj so med posameznimi leti znatne razlike v številu obsojenih. Zlasti veliko je bilo obsojenih v obdobju od 1951—1959, ko je leta 1955 narasel indeks obsojenih glede na leto 1950 na 179,5. Drugo tako obdobje je bilo od 1968—1978. Po sprejemu republiške kazenske zakonodaje leta 1977 se je število obsojenih nekaj let zmanjševalo, po letu 1982 pa se je ponovno povečalo in doseglo vrh leta 1984, odtlej pa je vsako leto manj obsojenih na 100 000 prebivalcev. V obdobju od 1950—1989 so slovenska sodišča le v treh letih (1964, 1979 in 1981) obsodila manj oseb kot leta 1950. Očitno so na usmeritev sodišč v tem času vplivale zakonodajne, politične ter družbeno ekonomske razmere, ki so se odrazile na številu obsojenih oseb. Delež obsojenih oseb se ni bistveno zmanjšal niti po uveljavitvi republiške zakonodaje v letu 1977, kar kaže, da kazenska zakonodaja ne vpliva odločilno na kriminalno politično usmeritev organov kazenskega pregona in sodišč. Po drugi strani smo lahko zadovoljni, da se v tem obdobju ni še bolj povečala represivna kriminalno politična usmeritev slovenskega pravosodja glede na (pre)pogoste politične klice po zaostritvi kazenske represije »do sovražnikov države, ljudstva in revolucije« in do storilcev kaznivih dejanj v gospodarstvu. Da so ti klici vendarle vplivali na slovensko pravosodje, pa kaže povečan delež obsojenih oseb v posameznih obdobjih od 1950—1989, če kriminalno politično usmeritev presojava po številu obsojenih oseb na 100 000 prebivalcev.

Iz **tabele 3** je razvidno, da je bilo leta 1950 v Jugoslaviji obsojenih 568 oseb na 100 000 prebivalcev, v Sloveniji pa 619 ali 51 več. Leta 1989 je bilo v Jugoslaviji obsojenih 489 oseb na 100 000 prebivalcev, v Sloveniji pa 695 ali 206 več. Vprašanje je, zakaj je bilo v Sloveniji — razen leta 1961 in 1964 — vseh 39 let obsojenih več oseb na 100 000 vseh prebivalcev kot v Jugoslaviji. Če bi bilo v Sloveniji leta 1989 obsojenih 489 oseb na 100 000 prebivalcev, tako kot je bilo v Jugoslaviji, bi bilo obsojenih v Sloveniji 9775 ne pa 13 901 oseb.

V Jugoslaviji je 1. 7. 1951 pričel veljati nov kazenski zakonik in tega leta se je na njenem območju povečalo število obsojenih na 100 000 prebivalcev v primerjavi z letom 1950 za 51, v Sloveniji pa za 300, oziroma petkrat bolj. V Jugoslaviji je število obsojenih na 100 000 prebivalcev doseglo vrh leta 1955 z 819 obsojenimi osebami, od tedaj dalje pa to število nenehno pada.

Tabela 1: Število obsojenih polnoletnih in mladoletnih oseb na 100 000 vseh prebivalcev v Jugoslaviji 1950—1989

Leto	Število obsojenih oseb v SFRJ			Število prebivalcev v SFRJ v 000*	Število obsojenih na 100 000 prebivalcev	Indeks leto 1950 = 100
	polnoletne osebe	mladoletne osebe	skupaj			
1950	91 024	1819	92 843	16 346	568	100,0
1951	100 290	2335	102 625	16 588	619	108,9
1952	131 180	2862	134 042	16 798	798	140,5
1953	113 413	3710	117 123	17 048	687	120,9
1954	120 235	3689	123 924	17 284	717	126,2
1955	139 105	4401	143 506	17 519	819	144,2
1956	134 289	4414	138 703	17 685	784	138,0
1957	124 288	3378	127 656	17 859	715	125,9
1958	111 759	2700	114 459	18 018	635	111,8
1959	122 197	3000	125 197	18 214	687	120,9
1960	107 940	2422	110 362	18 402	600	105,6
1961	119 496	2658	122 154	18 612	656	115,5
1962	121 259	2898	124 157	18 819	660	116,2
1963	118 626	3220	121 846	19 029	630	110,9
1964	113 803	3998	117 801	19 222	613	107,9
1965	113 877	4682	118 559	19 434	610	107,4
1966	114 772	5572	120 344	19 644	613	107,9
1967	100 274	5663	115 937	19 840	584	102,8
1968	98 132	6468	104 600	20 029	522	91,9
1969	101 367	6607	117 974	20 209	584	102,8
1970	101 915	7178	109 093	20 371	535	94,2
1971	99 079	7563	106 642	20 572	518	91,1
1972	101 968	8565	110 533	20 772	532	93,7
1973	91 408	7075	98 483	20 956	470	82,7
1974	106 031	7859	113 890	21 155	538	94,7
1975	115 649	7196	122 845	21 352	575	101,2
1976	113 576	7273	120 849	21 520	561	98,8
1977	107 398	6833	114 231	21 780	524	92,2
1978	93 880	5266	99 146	21 974	451	79,4
1979	94 395	5307	99 702	22 167	450	79,2
1980	98 865	6095	104 960	22 304	471	82,9
1981	98 213	5738	103 951	22 471	463	81,5
1982	104 317	5703	110 020	22 642	486	85,6
1983	107 770	7129	114 899	22 805	504	88,7
1984	113 655	7246	120 901	22 966	526	92,6
1985	107 593	6793	114 388	23 124	495	87,1
1986	110 091	7087	117 178	23 274	504	88,7
1987	111 604	7705	119 309	23 417	510	89,8
1988	109 581	7000	116 581	23 566	495	87,1
1989	109 049	6856	115 905	23 690	489	86,1

* Podatki o številu prebivalcev na dan 30. 6. za obdobje 1950—1989.
 Statistični godišnjak Jugoslavije 1990 s. 95.
 Vir: Statistični godišnjak Jugoslavije: 1954—1990.

Tabela 2: Število obsojenih polnoletnih in mladoletnih oseb v SR Sloveniji od 1950—1989 na 100 000 prebivalcev

Leto	Obsojene osebe v SRS*			Število prebivalcev v SRS v 000**	Število obsojenih na 100 000 prebivalcev SRS	Indeks leto 1950 = 100
	polnoletne osebe	mladoletne osebe	skupaj			
1950	8 434	654	9 088	1467	619	100,0
1951	12 758	841	13 599	1480	919	148,4
1952	13 026	886	13 912	1494	931	150,4
1953	12 558	791	13 349	1508	885	143,0
1954	13 207	855	14 062	1521	924	149,3
1955	16 204	840	17 044	1534	1111	179,5
1956	15 921	928	16 849	1546	1090	176,1
1957	14 007	624	14 631	1557	940	151,9
1958	12 335	527	12 862	1567	821	132,6
1959	12 126	549	12 675	1576	804	129,9
1960	10 595	495	11 090	1580	702	113,4
1961	9 969	500	10 469	1595	656	106,0
1962	10 406	507	10 913	1605	680	109,8
1963	10 856	592	11 448	1614	709	114,5
1964	9 182	688	9 870	1631	605	97,9
1965	9 546	866	10 412	1650	631	101,9
1966	10 212	988	11 200	1670	671	108,4
1967	10 345	1116	11 461	1691	678	109,5
1968	10 842	982	11 824	1704	694	112,1
1969	10 957	976	11 933	1714	696	112,4
1970	10 452	972	11 424	1727	661	106,8
1971	10 949	122	12 071	1738	694	112,1
1972	11 754	186	12 940	1752	738	119,2
1973	11 387	1110	12 497	1766	708	114,4
1974	11 942	1085	13 027	1782	731	118,1
1975	12 472	831	13 303	1800	739	119,4
1976	12 711	945	13 656	1819	751	121,3
1977	13 292	1099	14 391	1839	782	126,3
1978	11 954	810	12 764	1863	685	110,7
1979	9 415	601	10 016	1882	532	85,9
1980	11 040	856	11 896	1901	626	101,1
1981	10 918	825	11 743	1917	613	99,0
1982	11 673	924	12 597	1925	654	105,6
1983	12 297	1164	13 461	1933	696	112,4
1984	13 782	1297	15 079	1943	776	125,4
1985	13 528	1098	14 626	1973	741	119,7
1986	13 102	1043	14 145	1981	714	115,3
1987	12 002	1104	13 106	1989	659	106,5
1988	11 986	972	12 953	1999	648	104,7
1989	12 718	1183	13 901	1999	695	112,3

* »Pravosodje 1989«. Zavod R Slovenije za statistiko, Ljubljana 1990, s. 12.

** Število prebivalcev na dan 30. 6. za obdobje 1950 —1989: Statistični letopis Republike Slovenije 1990, s. 78—79.

Tabela 3: Kaznovalna politika sodišč v Jugoslaviji in Sloveniji v obdobju od 1950—1989*

Leto	Število obsojenih polnoletnih in mladoletnih oseb na 100 000 prebivalcev			Indeks leto 1950 = 100	
	Jugoslavija	Slovenija	razlika	Jugoslavija	Slovenija
1950	568	619	+ 51	100,0	100,0
1951	619	919	+ 300	109,0	148,4
1952	798	931	+ 133	140,5	150,4
1953	687	885	+ 198	120,9	143,0
1954	717	924	+ 207	126,2	149,3
1955	819	1111	+ 292	144,2	179,5
1956	784	1090	+ 306	138,0	176,1
1957	715	940	+ 225	125,9	151,9
1958	635	821	+ 186	111,8	132,6
1959	687	804	+ 117	121,0	129,9
1960	600	702	+ 102	105,6	113,4
1961	656	656	—	115,5	106,0
1962	660	680	+ 20	116,2	109,8
1963	630	709	+ 79	110,9	114,5
1964	613	605	— 8	107,9	97,9
1965	610	631	+ 21	107,4	101,9
1966	613	671	+ 58	107,9	108,4
1967	584	678	+ 94	102,8	109,5
1968	522	694	+ 72	91,9	112,1
1969	584	696	+ 112	102,8	112,4
1970	535	661	+ 126	94,2	106,8
1971	518	694	+ 176	91,2	112,1
1972	532	738	+ 206	93,7	119,2
1973	470	708	+ 238	82,7	114,4
1974	538	731	+ 193	94,7	118,1
1975	575	739	+ 164	101,2	119,4
1976	561	751	+ 190	98,8	121,3
1977	524	782	+ 285	92,2	126,3
1978	451	685	+ 234	79,4	110,7
1979	450	532	+ 82	79,2	85,9
1980	471	626	+ 155	82,9	101,1
1981	463	613	+ 150	81,5	99,0
1982	486	654	+ 168	85,6	105,6
1983	504	696	+ 192	88,7	112,4
1984	526	776	+ 250	92,6	125,4
1985	495	741	+ 246	87,1	119,7
1986	504	714	+ 210	88,7	115,3
1987	510	659	+ 149	89,8	106,5
1988	495	648	+ 153	87,1	104,7
1989	489	695	+ 206	86,1	112,3

* Uporabljeni so podatki iz tabelé 1 in 2.

V obdobju od leta 1950—1989 je bilo v Sloveniji obsojenih sorazmerno več oseb kot v Jugoslaviji. Iz indeksnih razmerij za Jugoslavijo in Slovenijo je opazno, da je v Sloveniji od leta 1950 dalje število obsojenih nad ravnijo tega leta (ra-

zen leta 1964, 1979 in 1981), indeks za Jugoslavijo pa je vsaj od leta 1968 pod ravnijo iz leta 1950. Odgovor na vprašanje, zakaj je tako, je zapleten, saj je treba upoštevati stopnjo prijavljivosti kaznivih dejanj, učinkovitost odkrivanja

Tabela 4: Polnoletni obsojenci po pogojno izrečeni kazni zapora v Jugoslaviji in Sloveniji v obdobju od 1973—1989*

Leto	Jugoslavija			Slovenija		
	število obsojenih na kazni zapora	pogojno odložena kazni zapora		število obsojenih na kazni zapora	pogojno odložena kazni zapora	
		število	%		število	%
1973	56 818	33 432	58,8	7110	4085	57,4
1974	64 746	38 985	60,2	7193	4208	58,5
1975	71 300	44 399	62,3	7370	4755	64,5
1976	71 722	43 651	60,9	7771	5186	66,7
1977	67 087	42 087	62,7	7813	5225	66,9
1978	56 510	35 889	63,5	6830	4702	68,8
1979	56 550	35 279	62,4	5645	3919	69,4
1980	59 557	38 346	64,4	6922	4918	71,0
1981	60 423	38 903	64,4	6831	4820	70,6
1982	61 852	40 960	66,2	7227	5134	71,0
1983	64 236	40 293	62,7	7755	5409	69,7
1984	66 809	42 031	61,9	8180	5924	72,4
1985	61 809	38 742	62,7	8298	5871	70,7
1986	64 026	39 513	61,7	7967	5676	71,2
1987	65 157	41 798	64,1	7206	5340	74,1
1988	50 418	38 770	76,9	7224	5076	70,2
1989	50 407	39 274	77,9	8224	6067	73,8

* V statistiki so ločeno prikazani podatki o pogojni denarni in zaporni kazni od leta 1973.
Vir: Statistički godišnjak Jugoslavije, letniki 1975—1990.

storilcev kaznivih dejanj, prizadevnost policije, njeno strokovno usposobljenost, kadrovske in materialne opremljenosti, stopnjo raziskanosti prijavljenih kaznivih dejanj, dovoljenost policijske diskrecije, selekcijo na tožilstvu, poleg števila obsojenih oseb je pomembna tudi vrsta sankcij in zlasti dolžina izrečenih zapornih kazni. Na število obsojenih oseb vpliva tudi večja kriminalnost prebivalcev Slovenije v primerjavi s prebivalci drugih jugoslovanskih republik.

Iz **tabele 4** je razvidno, da so sodišča v Jugoslaviji in Sloveniji v obdobju od 1973—1989 pogojno odložila več kot polovico vseh izrečenih zapornih kazni. V obdobju od leta 1975—87 so sodišča v Sloveniji pogojno odložila večji delež zapornih kazni kot v Jugoslaviji, zato je bila kaznovalna politika sodišč v Sloveniji milejša od kaznovalne politike v Jugoslaviji.

Iz **tabele 5** je razvidno, da se je število obsojenih oseb v Sloveniji od leta 1973—1989 med posameznimi leti le malo spreminjalo. Prav tako ostaja na podobni ravni (okrog 60 %) delež obsojenih oseb na zaporno kazni. V tem obdobju pa se je znatno povečalo število pogojno obsojenih

oseb na kazni zapora in je znašalo zadnjih deset let okrog 70 % vseh izrečenih zapornih kazni. V obdobju od 1973—1989 je bilo v Sloveniji na nepogojno zaporno kazni obsojeno povprečno letno 2237 obsojencev. Delež nepogojno obsojenih oseb se od leta 1973 dalje zmanjšuje. To kaže na vse milejšo kaznovalno politiko sodišč v Sloveniji.

Iz **tabele 6** je razvidno, da je ostal v obdobju od 1973—1989 delež obsojenih na nepogojno zaporno kazni v Jugoslaviji praktično nespremenjen, z rahlimi odstopanji po posameznih letih, dočim se je v Sloveniji to število nenehno zmanjševalo. V Sloveniji je bil ta delež vse od leta 1975 znatno nižji, kar kaže na milejšo kaznovalno politiko v primerjavi z Jugoslavijo. S tako kaznovalno politiko se Slovenija približuje sodobnim teoretičnim zahtevam po čim manjši uporabi zaporne kazni.

Iz **tabele 7** je za obdobje 1980—1988 razvidno:
— zmanjšala se je uporaba kazni do 1 meseca in od 1—2 mesecev;
— povečala se je uporaba zapornih kazni od 2—3 mesecev;
— zmanjšal se je delež kazni do 3 mesecev;

Tabela 5: Polnoletni obsojenci v Sloveniji obsojeni na kazen zavora po pogojnosti kazni zavora v obdobju od 1973—1989*

Leto	Število vseh obsojenih oseb	Število obsojenih na kazen zavora	Delež obsojenih na kazen zavora od vseh obsojenih	Število pogojno obsojenih na kazen zavora	Delež pogojno obsojenih od vseh obsojenih na kazen zavora	Število nepogojno obsojenih na kazen zavora	Delež nepogojno obsojenih od vseh obsojenih na kazen zavora
1973	11 378	7110	62,4	4085	57,4	3025	42,6
1974	11 934	7193	60,3	4208	58,5	2985	41,5
1975	12 463	7370	59,1	4755	64,5	2615	35,5
1976	12 702	7771	61,2	5186	66,7	2585	33,3
1977	13 285	7813	58,8	5225	66,9	2588	33,1
1978	11 910	6830	57,3	4702	68,8	2128	31,2
1979	9 403	5645	60,0	3919	69,4	1726	30,6
1980	11 027	6922	62,8	4918	71,0	2004	29,0
1981	10 915	6831	62,6	4820	70,6	2011	29,4
1982	11 784	7227	61,3	5134	71,0	2093	29,0
1983	12 339	7755	62,8	5409	69,7	2346	30,3
1984	13 765	8180	59,4	5924	72,4	2256	27,6
1985	13 528	8298	61,3	5871	70,7	2427	29,3
1986	13 089	7967	60,9	5676	71,1	2291	28,8
1987	11 981	7206	60,2	5340	74,1	1866	25,9
1988	11 950	7224	60,5	5076	70,3	2148	29,7
1989	12 680	8224	64,8	6067	73,8	2157	26,2

* V zvezni statistiki se do leta 1973 ni vodila ločena statistika pogojno izrečenih kazni zavora.
Vir: Statistični godišnjak Jugoslavije, letniki 1975—1990.

— povečala se je uporaba kazni od 3—6 mesecev;

— delež kazni do 6 mesecev se bistveno ni spremenil;

— narašča delež kazni od 6—12 mesecev;

— zmanjšuje se uporaba kazni do 1 leta zavora;

— delež kazni do 3 let oziroma nad 3 leta zavora ostaja ves čas na ravni iz leta 1980, kar kaže na ustaljeno kaznovavno politiko sodišč. To pomeni, da imajo sodišča trajnejše kriterije za odmero in izrekanje nepogojne zavorne kazni.

V obdobju od 1980—1988 so sodišča v Sloveniji trikrat izrekla kazen 15 let in nikoli kazni 20 let zavora. V tem obdobju je bilo na nepogojno zavorno kazen obsojeno 19 363 obsojencev, kazen 15 let pa je bila izrečena enkrat na 6454 obsodb ali povprečno enkrat na tri leta. Taka kaznovalna politika je lahko odraz manj hude kriminalitete, lahko pa je tudi posledica usmeritve slovenskega pravosodja, ki se na ta način približuje sodobnejšim kriminalopolitičnim usmeritvam v svetu. Po teh podatkih ocenjujemo

slovensko kaznovavno politiko kot milo, če upoštevamo, da številne države uporabljajo še dosmrtni zapor.¹⁷

Glede na izrečene nepogojne zavorne kazni v Sloveniji v obdobju od 1980—1988 je razvidno, da se je kaznovalna politika sodišč v največji meri spreminjala na področju kazni do 6 mesecev, manj pa na področju kazni od 1—3 let zavora, dočim se na področju kazni 3 in več let zavora sploh ni spreminjala. Ustaljena kaznovalna politika kaže, da imajo sodišča izdelana merila za kaznovanje in se jih držijo. Tudi, če so sodišča v določenih časovnih obdobjih pod

¹⁷ V obdobju 1981—83 je na določen dan prestajalo kazen dosmrtnega zavora naslednje število obsojencev: Avstrija 131; Belgija 199; Danska 20; Francija 380; Grčija 150; Irska 51; Italija 215; Nizozemska 1; Norveška 6; Švedska 15; Velika Britanija 867; ZRN 961; skupno 3166 obsojencev. V ZDA je 1. 1. 1983 prestajalo dosmrtni zapor 864 obsojencev. Vir: TURNEY, A.: Enquête sur la politique et la pratique concernant les peines de prison à vie. Bulletin d'information pénitentiaire. Conseil de l'Europe, Strasbourg, št. 4, leto 1984, s. 4—13.

Tabela 6: Polnoletne osebe obsojene na nepogojno kazen zapora v Jugoslaviji in Sloveniji v obdobju od 1973—1989

Leto	Jugoslavija			Slovenija		
	Število obsojenih na zaporno kazen	obsojeni na zapor nepogojno*		Število obsojenih na zaporno kazen	obsojeni na zapor nepogojno	
		Število	%		Število	%
1973	56 818	23 576	41,5	7110	3025	42,6
1974	64 746	25 936	40,1	7193	2985	41,5
1975	71 300	27 070	38,0	7370	2615	35,5
1976	71 722	28 218	39,3	7771	2585	33,3
1977	67 087	25 005	37,3	7813	2588	33,1
1978	56 510	20 621	36,4	6830	2128	31,2
1979	56 550	21 281	37,6	5645	1726	30,6
1980	59 557	21 211	35,6	6922	2004	29,0
1981	60 423	21 520	35,6	6831	2011	29,4
1982	61 852	20 892	33,8	7227	2093	29,0
1983	64 236	23 943	37,3	7755	2346	30,3
1984	66 809	24 778	37,1	8180	2256	27,6
1985	61 809	23 067	37,3	8298	2427	29,2
1986	54 026	24 513	45,4	7967	2291	28,8
1987	65 157	23 359	35,8	7206	1866	25,9
1988	50 418	21 648	42,9	7228	2148	29,7
1989	50 407	21 133	41,9	8224	2157	26,2

* V zvezni statistiki se do leta 1973 ni vodila ločena statistika pogojno izrečenih kazni zapora in denarnih kazni.

Vir: Statistički godišnjak Jugoslavije, letniki 1975—1990.

vplivom političnih, ekonomskih ali drugih pritiskov obsojala večje število oseb, taka usmeritev ni v večji meri vplivala na strogost zapornih kazni. To kaže na utrjena merila za odmero zaporne kazni. Tako prakso sodišč bi bilo treba spoštovati tudi naprej in sodiščem dopustiti, da sodijo po kazenskem zakonu in (svojih) ustaljenih merilih. Sojenje ne sme biti podrejeno (trenutnim) političnim ciljem državne oblasti, saj so s kazenskim pravom (in moralo) zavarovane osebne in družbene vrednote trajnejšega značaja. Taka kaznovalna politika sodišč je tudi sodobna, ker se izogiba uporabi zelo kratkih kazni zapora in namesto teh uporablja nadomestila

(denarna kazen, sodni opomin, pogojna obsodba). Tudi majhna uporaba dolgih kazni uvršča slovensko pravosodje med sodobnejša pravosodja v zahodni Evropi.¹⁸

¹⁸ Primerjava uporabe nepogojne zaporne kazni v Sloveniji in Italiji v obdobju od 1980—1983 (podatki v arhivu Brinc Franca), kaže: v Sloveniji je v tem obdobju poraslo, v Italiji pa se je zmanjšalo število obsodjenecv na nepogojne zaporne kazni; kazni do enega meseca se uporabljajo v Sloveniji v manjši meri kot v Italiji; kazni do 3 mesecev se v Sloveniji uporabljajo v znatno večji meri kot v Italiji; kazni nad 3—6 mesecev se v Sloveniji in Italiji uporabljajo v podobnih deležih; kazni do 6 mesecev se v Sloveniji uporabljajo v znatno večji meri kot v Italiji; kazni od 6 mesecev do 1 leta se

Vir: Kazenska sodna statistika, Zavod SRS za statistiko, Ljubljana 1980—1988. V knjigi »Pravosodje 1989« za leto 1989 ni podatkov o pogojno obsojenih osebah, zato manjkajo v tabeli. Podatke smo preverili še s pregledom Statističnega letopisa SR Slovenije, ki ga izdaja Zavod SR Slovenije za statistiko (letniki 1970—1989) in ugotovili, da se ujema podatki o številu izrečenih kazni 15 in 20 let zapora. Dodatno pa smo ugotovili, da je bilo v obdobju 1970—1979 izrečenih 6 kazni zapora 20 let (tri leta 1970 ter po ena leta 1974, 1977 in 1978) ter dve kazni 15 let zapora (po ena leta 1977 in 1978). Ker pa je splošno znano, da je bila pred leti izrečena obsojencu kazen 20 let zapora, ki ni zajeta v prikazani sta-

Tabela 7: Polnoletni obsojenci po dolžini nepogojno izrečene kazni zapora v Sloveniji v obdobju od 1980—1988

Dolžina izrečene kazni	Leto izrečene kazni zapora								
	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Skupaj zapor nepogojno %	2003 100,0	1995 100,0	2080 100,0	2339 100,0	2256 100,0	2424 100,0	2291 100,0	1866 100,0	2149 100,0
Do 1 mesec	199	197	203	213	248	213	125	141	135
%	9,9	9,7	9,7	9,1	11,0	8,8	5,5	7,6	6,3
Nad 1—2 meseca	305	247	228	264	275	287	245	209	177
%	15,2	12,3	10,9	11,2	12,2	11,8	10,7	11,2	8,2
Nad 2—3 mesecev	269	273	413	306	328	275	312	230	403
%	13,4	13,6	19,8	13,0	14,5	11,3	13,6	12,3	18,8
Do 3 mesece	773	717	844	783	851	775	682	580	715
%	38,6	35,9	40,6	33,5	37,7	31,9	29,8	31,1	33,3
Nad 3—6 mesecev	476	485	460	587	539	607	577	428	518
%	23,7	24,3	22,1	25,0	23,91	25,0	25,2	22,9	24,1
Do 6 mesecev	1249	1202	1304	1370	1390	1382	1259	1008	1233
%	62,4	60,3	62,7	58,6	61,6	57,0	55,0	54,0	57,4
Nad 6—12 mesecev	333	342	355	398	365	408	462	323	398
%	16,6	17,1	17,0	17,0	16,2	16,8	20,2	17,3	18,5
Do 1 leta	1582	1544	1659	1768	1755	1790	1721	1331	1631
%	79,0	77,4	79,8	75,6	77,8	73,8	75,1	71,3	75,9
Nad 1. leto	421	451	421	571	501	634	570	535	518
%	21,0	22,6	20,2	24,4	22,2	26,2	24,9	28,7	24,1
Nad 1—2 leti	206	265	228	301	294	360	322	303	290
%	10,2	13,2	10,9	12,8	13,0	14,8	14,1	16,2	13,5
Nad 2—3 leta	84	77	72	139	78	129	89	101	112
%	4,1	3,8	3,4	5,9	3,5	5,3	3,9	5,4	5,2
Do 3 let	1872	1886	1959	2208	2127	2279	2132	1735	2033
%	93,5	94,5	94,2	94,4	94,3	94,0	93,1	93,0	94,6
Nad 3 leta	131	109	121	131	129	145	159	131	116
%	6,5	5,5	5,8	5,6	5,7	6,0	6,9	7,0	5,4
Nad 3—5 let	86	71	79	75	66	94	104	92	75
%	4,2	3,5	3,7	3,2	2,9	3,9	4,5	4,9	3,5
Do 5 let	1957	1957	2038	2283	2193	2373	2236	1827	2108
%	97,7	98,1	98,0	97,6	97,2	97,9	97,6	97,9	98,1
Nad 5—10 let	43	36	35	45	53	43	50	31	35
%	2,1	1,8	1,6	1,9	2,3	1,8	2,2	1,7	1,6
Do 10 let	2001	1993	2073	2328	2546	2416	2286	1858	2143
%	99,8	99,9	99,6	99,5	99,5	99,7	99,8	99,6	99,7
Nad 10—15 let	2	2	7	10	9	7	5	8	6
%	0,1	0,1	0,3	0,4	0,4	0,3	0,2	0,4	0,3
15 let	—	—	—	1	1	1	—	—	—
%	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20 let	—	—	—	—	—	—	—	—	—
%	—	—	—	—	—	—	—	—	—

tistiki, smo pri pristojnem sodišču ugotovili s poizvedbami, da je postala sodba pravnomočna 28. 9. 1983. Z dodatnim poizvedovanjem na pristojnem organu smo še ugotovili, da je bila 22. 4. 1987 izrečena še ena kazen 15 let zapora, ki tudi ni zajeta v prikazani statistiki. Vendar teh dveh kazni v razlagi statističnih podatkov ne upoštevamo.

V obdobju 1980—1988 je bila v povprečju izrečena kazen zavora:

— do 3 mesecev pri 34,7 % in nad 3 mesece pri 65,3 % obsojencev,

— do 6 mesecev pri 58,8 % in nad 6 mesecev pri 41,2 % obsojencev,

— do 1 leta pri 76,2 % in nad 1 leto pri 23,8 % obsojencev,

— do 3 leta pri 94,0 % in nad 3 leta pri 6,0 % obsojencev,

— do 5 let pri 97,8 % in nad 5 let pri 2,2 % obsojencev,

— do 10 let pri 99,7 % in nad 10 let pri 0,3 % obsojencev.

Po zakonu imajo obsojenci (ne glede na težo dejanja, povratništvo in dolžino kazni) zakonsko in praktično možnost dobiti pogojni odpust po polovici, izjemoma po tretjini prestane kazni. Zato je (oziroma bo) v resnici večina obsojencev, ki so bili obsojeni na nepogojno zaporno kazen, odpuščena na prostost prej, kot kažejo podatki o dolžini izrečene nepogojne zaporne kazni.

3. Zaključki

»Trdno sem prepričan, da tri četrtine od skupnega števila vseh sodnikov ni imelo možnosti videti kako živi obsojenec v kazenskem zavodu in kaj v resnici pomenijo za človeka meseci in leta kazni odvzema prostosti, ki jo vsakodnevno izrekajo in nimajo nobenega znanja o tem, kakšne rezultate so dale njihove sodbe.« Vasiljević, Diskusija, s. 512.

»To kar me najbolj prizadene, je brezčutna hladnost sodnikov, ki za majhno tatvino vzamejo človeku nekaj let prostosti. Ali vedo, kaj delajo? Ali vedo, kaj pomeni živeti za zidovi več let le z nekaj slikami, kot spominom na življenje na prostosti.«

Livrozet, De la prison . . . , s. 124.

Razlik v številu obsojenih oseb v različnih državah ni mogoče pojasniti samo s stopnjo kriminalitete temveč so pomembne tudi družbene, politične in gospodarske razlike med državami. Ne drži, da so eni narodi bolj in drugi manj

v Sloveniji uporabljajo v znatno manjši meri kot v Italiji; kazni do enega leta se uporabljajo v Sloveniji in Italiji v podobnih deležih; kazni nad eno leto zavora se uporabljajo v Sloveniji v manjši meri kot v Italiji; kazni nad 1—2 let, nad 2—3 leta, do 3 let in nad 3 leta se uporabljajo v Sloveniji in Italiji v podobnih deležih.

Primerjava uporabe nepogojne zaporne kazni v Sloveniji in Italiji v obdobju od 1980—83 kaže, da sta si v mnogih pogledih kaznovalni politiki Slovenije in Italije podobni.

nagnjeni h kriminaliteti. Statistika števila obsojenih oseb na 100 000 prebivalcev ne upošteva stopnje kriminalitete in teže kaznivih dejanj. Statistika obsodb tudi ne kaže padca ali porasta kriminalitete, temveč odraža le kriminalnopolitično usmeritev v delovanju policije, javnih tožilstev in sodišč. Zato so v številu obsojenih oseb lahko tudi velike razlike med posameznimi kraji ali območji znotraj države in ne samo med državami. Primerjava strogosti kaznovanja v različnih državah ni mogoča samo na podlagi števila obsojenih oseb, kajti dvakrat večje število obsojenih oseb ne pomeni, da je država tudi dvakrat bolj represivna v obravnavanju kršitev. Tak sklep bi bil možen le, če bi primerjava zajela tudi strukturo kriminalitete. Taka primerjava bi lahko pokazala, da je država, ki ima manj obsojenih oseb bolj represivna kot druga, ki ima sorazmerno več obsojenih oseb.

Temeljno vprašanje kazenskega pravosodja je odmera kazni. Ob vprašanju, kateri dejavniki najbolj vplivajo na odmero kazni, je dolgo časa prevladovalo stališče, da so to samo okoliščine v zvezi s kaznivim dejanjem in storilcem kaznivega dejanja. Šele novejša proučevanja kažejo, da na razlike v sojenju v podobnih zadevah vplivajo tudi stališča sodnikov. Sodno odmerjena kazen je rezultat pravnih določb in osebnih stališč sodnika. Zato za spreminjanje kaznovalne politike sodišč ni dovolj menjati samo zakone, pomembno je spreminjati miselnost in kriminalnopolitično usmeritev sodnikov. To je še zlasti pomembno, kadar se poostrena kaznovalna politika opravičuje s povečanim preprečevalnim učinkom na področju zatiranja posameznih vrst kaznivih dejanj.

V Jugoslaviji in Sloveniji je bilo glede na leto 1950 največ obsojenih oseb v obdobju od 1951 do 1959. V Jugoslaviji šele po letu 1966 sodišča obsojajo manjši delež oseb kot leta 1950. V Sloveniji je bilo v vsem obdobju od 1950—1989 več obsojenih oseb kot leta 1950 in se število ni zmanjšalo po uveljavitvi slovenske kazenske zakonodaje leta 1977.

V obdobju od 1953—89 je v Jugoslaviji in Sloveniji naraščal delež pogojno obsojenih oseb. V posameznih letih je bil ta delež višji v Jugoslaviji, v drugih pa v Sloveniji. Od leta 1979 je ta delež višji v Sloveniji, kar pomeni milejšo kaznovavno politiko sodišč v primerjavi z Jugoslavijo.

V obdobju od 1973—89 so sodišča v Jugoslaviji in Sloveniji pogojno odložila več kot polovico za-

pornih kazni. Od leta 1975—87 so sodišča v Sloveniji pogojno odložila več zapornih kazni kot v Jugoslaviji, to kaže na milejšo kaznovavno politiko v Sloveniji.

Število obsojenih na nepogojno zaporno kazen se v Jugoslaviji od leta 1973—89 praktično ni spreminjalo, v Sloveniji pa se je nenehno zmanjševalo. To število je v Sloveniji od leta 1975

znatno nižje, kar kaže na milejšo kaznovavno politiko sodišč.

Iz primerjave koeficienta obsojenih oseb v Jugoslaviji in Sloveniji, je videti, da je kriminalna politika v Sloveniji strožja od kriminalne politike v Jugoslaviji, pri tem pa teži kaznovalna politika v Sloveniji k večji blagosti (manj obsojenih na nepogojno zaporno kazen, več pogojno odloženih zapornih kazni).

LITERATURA

- ANDENAES, J.: Punishment and the Problem of General Prevention. *Annales internationales de criminologie*, Paris 8/1969/2, s. 285—319.
- BAVCON, L.: Nekoliko primedaba u vezi sa krivičnih sankcija u praksi naših sudova, s. 220, cit., po Vuković, Š.: Sastav i učestalost izrečenih sankcija u praksi sudova u SR Srbiji. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd 18/1980/2, s. 153—170.
- BAYLEY, W. et al.: Crime and Deterrence: A Correlation Analysis. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, New York 11/1974/2, s. 124—143.
- BLACKMORE, J., WELSH, J.: Selective Incapacitation: Sentencing According to Risk: Crime and Delinquency, New York 29/1983/4, s. 504—528.
- CUSSON, M.: Les mécanismes de dissuasion. *Revue internationale de criminologie et de police technique*, Genève 36/1983/3, s. 13—24.
- EXTRACTS from the Report of the Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. *International Review of Criminal Policy*, New York 1980/36, s. 17—18.
- FATTAH, E. A.: A Critique of Deterrence Research with Particular Reference to the Economic Approach. *Canadian Journal of Criminology*, Ottawa 25/1983/1, s. 79—90.
- GLASSER, D.: Six principles and One Precaution for Efficient Sentencing and Correction. *Federal Probation*, Washington 48/1984/4, s. 22—28.
- GREENBERG, D. F.: The Dynamics of Oscillatory Punishment Processes. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, Chicago 6/1977/4, s. 643—651.
- GRIVCOV, Primena mera bezbednosti u praksi sudova, s. 104, cit. po Vuković, Š.: Sastav i učestalost izrečenih sankcija u praksi sudova u SR Srbiji. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd 18/1980/2, s. 153—170.
- HIRSCH, von A.: Commensurability and Crime Prevention: Evaluating Formal Sentencing Structures and Their Rationale. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, Chicago 74/1983/1, s. 209—248.
- HUDE deformacije v delu državne varnosti. *Delo*, 2. 7. 1966, s. 1.
- JOHNSON, H. E., HEIJDER, A.: The Dutch Deemphasize Imprisonment: Sociocultural and Structural Explanation. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, Wichita 7/1983/1, s. 3—19.
- KRIMINAL mora odmah pred sud. *Revija »92«*, Beograd 2/1973/31, 3. 4. 1973, s. 9.
- KRUKOWSKI, A.: Sociotehnične strani kriminalne politike. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana 25/1974/3, s. 161—166.
- LAMPE, P. E.: Assessing Treatment of the Offender: From Probation to Capital Punishment. *Federal Probation*, Washington 49/1984/2, s. 25—31.
- LAZAREVIĆ, L.: Jugoslovenska kriminalna politika u oblasti represije. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd 24/1968/1—2, s. 31—64.
- LEWIS, D. E.: The General Deterrent Effect of Longer Sentences. *The British Journal of Criminology*, London 26/1986/1, s. 47—62.
- PROEVSKI, V.: Sistem krivičnih sankcija u krivičnom zakonu SFRJ. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd 15/1977/2, s. 35—53.
- TOURNIER, P.: Statistique sur les populations carcerales dans les Etats membres du Conseil de l'Europe. *Bulletin d'information pénitentiaire*. Conseil de l'Europe, Strasbourg 1988/12, s. 18.
- TURNEY, A.: Enquête sur la politique et la pratique concernant les peines de prison à vie. *Bulletin d'information pénitentiaire*. Conseil de l'Europe, Strasbourg, št. 4, leto 1984, s. 4—13.

Sentencing Policy of Courts in the Period 1950—1989

Franci Brinc, S. J. D., Senior Research Fellow, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Trg osvoboditve 11, 61000 Ljubljana, Yugoslavia.

Sentencing is the final act of a court with which society implements its penal policy. Sentence severity is a reflection of the legal circumstances of the criminal offence and the personal (moral) attitudes of the judge. In order to change the courts' sentencing policy, it is not enough to change laws, it is more important to modify the judges' attitudes. Sentencing policy is manifested by the number of offenders convicted as well as by the severity of the penalties imposed.

The highest rate of convicted offenders per 100,000 inhabitants in Yugoslavia and Slovenia occurred in the year 1955 (819 and 1111 respectively) and the lowest rate in the year 1979 (450 and 532 respectively). In 1989, 489 persons were convicted per 100,000 inhabitants in Yugoslavia and 695 in Slovenia, which makes 206 more. In the period 1950—1989 there were relatively more convicted offenders in Slovenia than in Yugoslavia. Slovene

courts conditionally suspended imposition of more prison sentences than other courts in Yugoslavia, which points to a more lenient sentencing policy.

Sentencing policy in the Slovene courts is contemporary, because it avoids imposing short-term prison sentences and uses substitutes (fines, caution, probation). On the other hand, the relatively limited use of long-term sentences places Slovenia among the contemporary criminal justice systems in Western Europe. When comparing the coefficient of convicted offenders, Slovene criminal policy seems to be more severe than the Yugoslav one is. Nevertheless, Slovenia tends towards more lenient sentencing, as is indicated by the imposition of fewer prison sentences and more conditional sentences.

Key words: sentencing, criminal policy, sentencing policy, criminal sanctions, statistics.

UDC: 343.15(497.12)